

Jana Matejki „Bitwa Pod Grunwaldem”: nowe spojrzenia

Sven Ekhdahl, Maria Poprzęcka, Ewa Micke-Broniarek, Stanisław Czekalski, Ewa Toniak,
pod redakcją Katarzyny Murawskiej-Muthesius
112 stron tekstu, 40 ilustracji, projekt graficzny Justyny Czerniakowskiej

Bitwa pod Grunwaldem Jana Matejki (1878) jest najśłynniejszym dziełem najbardziej znanego polskiego artysty, reprodukowanym w albumach polskiego malarstwa oraz w szkolnych podręcznikach do historii od dziesięcioleci. Wylano na temat tego obrazu morze atramentu, debatując nad siłą jego patriotycznego wezwania, a i nie szczędząc mu słów krytyki jako wytworu bardziej historyka niż artysty. Napisano na temat tej *Bitwy* tak wiele, że wydawać by się mogło, że powiedziane zostało już wszystko. Zadziwiające jest jednak to, że nie powstała do tej pory osobna publikacja, gromadząca wypowiedzi na temat tego najczęściej cytowanego polskiego obrazu.

Sześćsetna rocznica bitwy pod Grunwaldem stwarza okazję by przypomnieć stare oraz zaprezentować zupełnie nowe frapujące interpretacje tak obrazu Jana Matejki, jak i samej bitwy. Tom *Jana Matejki Bitwa Pod Grunwaldem: nowe spojrzenia* zawiera pięć esejów, zamówionych specjalnie do tej publikacji u najwybitniejszych specjalistów. Mierzą się oni z fenomenem jego bezprecedensowej kariery, jak i znaczeniami odczytywanymi w nim dzisiaj. Każdy z autorów reprezentuje inną perspektywę badawczą, od historii krytycznej wobec źródeł archiwalnych, po historię sztuki sięgającą po analizę dyskursu, jak i narzędzia analizy semiotycznej oraz *genderowej*.

Szwedzki historyk, Profesor Sven Ekhdahl przedstawia swe badania na temat samej bitwy i jej instrumentalizacji przez kolejne pokolenia historyków, począwszy od Jana Długosza, oraz polityków. Profesor Maria Poprzęcka z Uniwersytetu Warszawskiego, skupiając się na źródłach pisanych i pozatekstowych dokumentach, pokazuje jak z matrycy „narodowej miłości własnej” oraz ikony oporu wobec germańskiego najeźdźcy, obraz Matejki przekształcił się w czasach socrealizmu w emblemat zwycięstwa ludowych „zjednoczonych sił słowiańskich” nad „elitą zachodnio-europejskiego rycerstwa”, służąc w późniejszym okresie siłom antysemitycznym. Kuratorka Muzeum Ewa Micke-Broniarek, kustosz MNW, specjalizująca się w malarstwie Matejki, wprowadza czytelnika do historii obrazu i jego dotychczasowych interpretacji oraz jego znaczenia jako ikony warszawskiego Muzeum. Dwa

ostatnie teksty o *Bitwie* odnoszą się bezpośrednio do obrazu z pozycji Nowej Historii Sztuki. Profesor Stanisław Czekalski, z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, porzuca praktykę, która identyfikuje interpretację dzieła sztuki z dokopywaniem się do pierwotnych intencji artysty, przerzucając teraz odpowiedzialność na sam obraz. Dowodzi, że obraz Matejki przejmuje matrycę walki chrześcijan z poganami, charakteryzując księcia Witolda jako chrześcijańskiego przywódcę oraz demaskując Wielkiego Mistrza jako fałszywego krzyżowca, zabijanego nieustannie przez kata, z którym identyfikuje się widz. Ewa Toniak, reprezentująca nurt analizy genderowej, autorka książki „Olbrzymki: Kobiety i socrealizm” (2008), spogląda na Bitwę jak na narcystyczny spektakl męskiej wspólnoty, wpadający w pułapkę Erosa, gdyż „homoerotyzm do dziś jest najsilniejszym tabu wszystkich nacjonalizmów”. Jak pisze, wyparta z obrazu kobiecość powraca w sfeminizowaniu ciał i ubiorów męskich wojowników.

Książka ta zapoczątkowuje serię wydawniczą, w której prezentować będziemy najbardziej intrygujące eksponaty z naszej kolekcji, które ożywają na nowo w ogniu krzyżujących się spojrzeń. Promocja książki, której publikacja sponsorowana jest przez PKN ORLEN, odbędzie się w połowie maja 2010. Wydana zostanie także osobna edycja angielska.